2. Larsson A., Große C. Data use and data needs in critical infrastructure risk analysis. Journal of Risk Research. 2023. Vol. 26, No. 5. P. 524–546. DOI:10.1080/13669877.2023.2181858.
3. Rantasaari J. Assessing Quality Variations in Early Career Researchers' Data Management Plans. International Journal of Digital Curation. 2024. Vol. 18, No. 1. DOI: 10.2218/ijdc.v18i1.873.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-43

ЯКІСТЬ І КУЛЬТУРА НАУКОВОГО КЕРІВНИЦТВА АСПІРАНТАМИ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ PHD-ОСВІТИ

Холявко В. В.
кандидат технічних наук, доцент,
учений секретар,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

В рамках системного підходу до досліджень третього рівня вищої освіти, науковий керівник є важливою ланкою в процесі підготовки аспіранта. Його обов'язки прописані в низці нормативних документів, як державного рівня [1-2], так і локального – на рівні кожного ЗВО чи наукової установи (наприклад [3]). Таким чином унормування всіх аспектів діяльності наукових керівників представлено досить повно. Але залишається не розкритим питання наявності відповідних компетентностей у самих наукових керівників, в той час як це є наріжним каменем якісної підготовки аспіранта.

Якщо дисертаційне дослідження для отримання наукового ступеню доктора наук здобувач може підготувати самостійно, оскільки вже має всі необхідні для цього компетентності, підтверджені дипломом кандидата наук/доктора філософії, то майбутні доктори філософії здебільшого не знають, не вміють і не можуть пройти самостійно всі етапи створення продукту, який можна назвати якісним дисертаційним дослідженням. Багатьма авторами зазначається наявність чіткої залежность ефективності наукової діяльності аспірантів та їх задоволеності навчанням в аспірантурі від комплексної наукової, методологічної, педагогічної та соціальної підтримки від наукового керівника [4–5]. Саме тому наявність у аспіранта досвідченого наукового керівника дуже важлива.

Яким чином забезпечити наявність таких наукових керівників в межах кожної освітньо-наукової програми? Традиційно в українських ЗВО приділяється увага здебільшого формуванню дослідницьких компетентностей у викладачів, в той час як педагогічні, наставницькі залишають поза увагою. В результаті науковими керівниками стають викладачі, які можуть бути чудовими науковцями, досвідченими фахівцями в певній області науки, але які не знають як передати ці знання аспіранту, як допомогти йому підготувати та захистити дисертацію, як сприяти формуванню його дослідницької ідентичності. А отже, спрацьовує один зі сценаріїв: дисертант або кидається на самоплин, або «хай він/вона напише, а я подивлюся», або за аспіранта пишуться статті та виконуються дослідження. В усіх цих випадках аспірант втрачає мотивацію і іде з аспірантури.

Науковий керівник аспіранта має не просто запропонувати тему дослідження та розробити для аспіранта індивідуальний план наукової роботи, двічі на семестр перевіряючи виконання відповідних пунктів, а й регулярно спілкуватися, обговорювати всі деталі досліджень, прищеплювати дослідницьку етику, академічну доброчесність. Невід'ємною частиною наукового керівництва має бути і інтеграція аспіранта в науковий колектив кафедри та наукову спільноту загалом через участь у відповідних проєктах, семінарах, симпозіумах, конференціях. Також варто не забувати про міжкультурний та міжнародний аспект спілкування та співпраці. Анімовану схему такої активності представлено на рисунку.

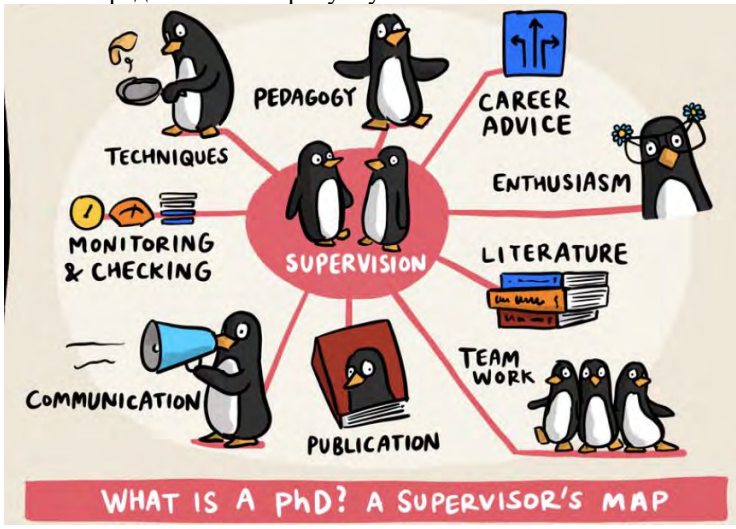

Рис. Узагальнена схема діяльності наукового керівника аспіранта [5]

Проблему набуття науковими керівниками відповідних компетентностей можна було б вирішити запровадженням спеціалізованих заходів з серії «Як стати хорошим науковим керівником аспіранта?». Такі програми у форматі курсів підвищення кваліфікації, круглих столів, методичних матеріалів, практикумів тощо існують в багатьох провідних університетах світу (University College London, Technical University of Munich, Sorbonne Université). Ці програми в різних країнах мають різний обсяг, системність та обов'язковість. На превеликий жаль, станом на зараз в українських ЗВО таких програм не існує. Поява таких курсів могла б суттєво позитивно вплинути на якість підготовки аспірантів.

Висновки.

1. Підготовка докторів філософії у світі дедалі більше розглядається як процес не лише академічного, а й соціального та культурного становлення. Центральним елементом цього процесу є наукове керівництво, якість якого визначає не лише можливість завершення дисертації, але й формування дослідницької ідентичності, професійної культури та кар'єрних перспектив аспіранта.
2. Формалізм, неправильно обрана чи відсутня стратегія керівництва та відсутність відповідної підготовки у наукових керівників та інституційного контролю за їх діяльністю призводить до низької якості дисертацій, конфліктів та високого відсотку незакінчених досліджень внаслідок відрахування аспірантів.
3. Для забезпечення високої якості на третьому рівні вищої освіти рекомендується:

– Розробити загальні рекомендації щодо ролі та відповідальності наукових керівників;
– Створити та запровадити програми підвищення кваліфікації для наукових керівників з усіх аспектів керівництва аспірантами;
– Розробити систему інституційної підтримки наукових керівників.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (зі змінами) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-п#Text
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-п#Text
3. Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в Національному технічному університеті України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» https://document.kpi.ua/files/2024_HOD-21a1.pdf
4. Doctoral education in Europe today: enhanced structures and practices for the European knowledge society/ by Simon Marti and Ana-Maria Peneoasu // EUA: 2025 SURVEY – REPORT I/ June 2025. https://www.eua.eu/publications/reports/doctoral-education-in-europe-today-enhanced-structures-and-practices-for-the-european-knowledge-society.html
5. The GO-GN Guide to Doctoral Supervision. Global OER Graduate Network / Open Education Research Hub. October 2024 https://go-gn.net/wp-content/uploads/2024/10/20241025-GO-GN-Guide-to-Doctoral-Supervision.pdf

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-44

ФІЛОСОФІЯ STEM У СУЧАСНОМУ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК НОВИЙ МЕТОД ДЛЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА

Чернова Ю. В.
старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

Використання STEM-освіти гуманітаріями на перший погляд може здатися складною задачею, адже сама абревіатура показує напрямок природничих та точних наук (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Педагогічний працівник, який викладає практичну англійську мову та перекладознавство, не завжди зможе самостійно знайти шляхи втілення підходів, які закладені в STEM. Проте вже після першої лекції з циклу підвищення кваліфікації, яка була прочитана Савченко Іриною Миколаївною, маємо декілька корисних практичних ідей. Програма ‘Юний рейнджер’, яка є популярною в США, одразу змусила згадати Пласт, українську скаутську організацію, засновану ще в 1911 році, та яка також має на меті виховання свідомої української молоді [1]. Звичайно, учасником Пласту може стати кожен, адже організація є неполітичною та позаконфесійною, і студент-філолог в тому числі, проте це буде його активність поза навчальною аудиторією. Якщо ж викладач хоче показати наочно, як важливо дбати про навколишнє середовище, тим самим втілюючи в життя засади філософії STEM, то він може запросити на прогулянку (екскурсію) групу студентів у парк, ботанічний сад, дендрарій. Це може бути як зустріч після занять за розкладом, так і виїзна лекція, звичайно узгоджена з